

DAUGAVPILS NODARBINĀTĪBA PĒCKARA LAIKĀ 1945. – 1950. G.

Abstract

Employment of the inhabitants of Daugavpils in the post-war period of time from 1945 till 1950

After the World War II began a restoring of the destroyed Daugavpils. Restoring concerned a sphere of life, where people could provide themselves with work, too. The research "Employment of inhabitants of Daugavpils in the post-war period of time" is based on the official statistical data and on the newspaper "Латгальская правда" issued in the soviet time; these sources are in the Daugavpils Zonal State Archive. It is to obtain from the statistical data information, that the inhabitants of Daugavpils didn't have problems with finding a job. They give also information about companies, which existed in that time in Daugavpils, about a number of workers in these companies. Almost each year new companies were founded, where people could work. But at the same time there was a big lack of qualified employees, what is indicative by many reiterative advertisements about necessity for qualified employees in different companies. The information given in newspapers indicates that it was controlled by authorities, it was attempted to influence peoples' motivation to work by mass media.

Atslēgas vārdi: padomju varas periods, Daugavpils, nodarbinātība

Mūsdienu vārdams „nodarbinātība” nozīme: pasākumu sistēma, kuru organizē valsts iestādes un sabiedriskās organizācijas ar pretimnākšanu iedzīvotājiem mērķa sasniegšanai, virzienā uz darbu iegūšanu, saskaņā ar iedzīvotāju spējām, profesionālo sagatavošanu, ar izglītību un no personiskajām prasībām.

Padomju Savienībā ar vārdu „nodarbinātība” apzīmēja valsts palīdzību iedzīvotājiem darba saņemšanā. Tā notiek ar valsts institūcijām par darbu resursu izmantošanu palīdzību: Ar sabiedrotu republiku Ministru Padomes valsts komitejām, autonomu republiku Ministru Padomes pārvaldēm, ar apgabalu deputātu Padomju atbilstošajām nodaļām. Ar darbaļaudīm, esošiem atsevišķās pilsētās un rajonos nodarbinātību nodarbojas speciālais birojs un nodarbinātības institūcijas. Nodarbinātības institūcijas informē iedzīvotājus par strādnieku vajadzību uzņēmumos, būvjiem, citām valsts organizācijām, izrāda gribētājiem palīdzību darba noformēšana pa specialitāti un ja vajag organizē strādnieku pārcelšanos uz citu valsti.

Dažādām pilsoņu kategorijām, kuras pieņemtas darbā ir paredzētas īpašas garantijas, piemēram, visiem uzņēmumiem un organizācijām ir uzstādīti ierobežojumi un speciāli noteikumi, kad darbā un uz darba apmācību tiek pieņemti cilvēki, kas pabeidza vispārīzglītojošas skolas, profesionāli-tehniski skolas, kā arī tiem, kuri ir jaunāki par 18 gadiem.

Sabiedrotās un autonomās republikās, apgabalos, pilsētās un rajonos ir radītas komisijas par cilvēku pieņemšanu darbā, kuros ienāk tautas izglītības institūciju pārstāvji, tāpat ienāk padomes, arodbiedrības, komjauniešu locekļi. Saskaņā ar likumiem arī tiek nodrošināti ierobežojumi un likumi, uz kuru pamata invalīdi tiek pieņemti darbā. (Права человека в СССР : 6)

Pēc Otrā pasaules kara Latvija atkal tika iekļauta Padomju Savienībā. Vācu okupāciju Latvijā 1944. gadā nomainīja padomju okupācija, kura notika Otrā pasaules kara noslēguma posmā un oficiāli tika deklarēta kā Latvijas atbrīvošana no vācu fašistiskajiem iebrucējiem un „likumīgās padomju varas atjaunošana”. Pilnīgi Latvija nonāca Padomju Savienības sastāvā 1945. gadā 9. maijā. Laikā no 1940. līdz 1945. gadam Latvija bija cietusi ārkārtīgi lielus zaudējumus, gan iedzīvotāju skaita samazināšanās (apmēram 30-35 % iedzīvotāju atstāja Latvijas teritoriju), gan (Kēniņš 1998: 100)

Kara postījumu novēršanai un rūpnieciskās ražošanas atjaunošanai bija nepieciešams daudz strādnieku. Šajos darbos tika iesaistīti daudzi: gan padomju karaspēka vienības, gan karagūstekņi, gan arī vietējie iedzīvotāji, kuriem bieži vien bija jāstrādā talkas veidā ārpus parastā darba laika, turklāt nesaņemot par šīm talkām atlīdzību. Samērā īsā laikā tika atjaunotas sagraudās dzelzceļu līnijas, uzcelti nozīmīgākie tilti, atjaunotas lielākās elektrostacijas un ūdensapgādes sistēmas. (Kēniņš 1998: 102)

Periodā starp 1945-1946. gadu visas Latvijas rūpnīcas tika nodotas padomju varas institūciju kontrolē. Latvijas rūpniecībā bija jau daudz no cariskās Krievijas vai neatkarīgās Latvijas laikā uzbūvēto ēku, kuras pietika tikai pielāgot konkrētajām vajadzībām, lai samērā ātri varētu sākt ražot produkciju. Ar laiku uz Latviju no citiem Padomju Savienības reģioniem tika atvesti uzņēmumi (Bleiere 2005: 339) Palielinoties darba iespējām, uz Latviju sāka ieceļot cilvēki. Vairākums iebraucēju, it īpaši 1940. un 1950. gados nebija kvalificēti speciālisti. Pārsvārā tie bija laucinieki, kas bēga no kolhozu nabadzības, lai strādātu mazkvalificētu vai nekvalificētu darbu fabrikās un dzelzceļa celtniecībā. (Bleiere 2005: 340)

Administratīvi komandējošā sistēma nodrošināja iedzīvotāju pakļaušanos padomju varas institūcijam ar valsts drošības terora palīdzību. Strādniekus un kalpotājus piespieda strādāt ar administratīvi birokrātiskām metodēm. Par kavēšanu darbā un disciplīnas pārkāpšanu draudēja bargi sodi, arī ieslodzīšana cietumā vai nometne. Nevis ekonomiska ieinteresētība, bet ārpus-ekonomiska piespiešana un tās vadošais kodols bija komunistiskās partijas aparāts, kuras norādījumi bija obligāti visiem uzņēmumiem (Barkovska, Šteimanis 2005: 95)

Latvija pēckara gados bija liela, attīstīta rūpniecība, kuras dažādas nozares un kvalitātes ziņā bija galvenie PSRS, daži produkcijas vai pakalpojuma veidi bija konkurētspējīgi pasaules tirgū.

Pēckara gados rūpniecība un saimnieciskā dzīve Daugavpilī tika gan atjaunota, gan būtiski paplašināta. Rūpniecības attīstības politika bāzējās uz izejvielu ieviešanu un saražotās produkcijas izvešanu uz Padomju Savienības reģioniem. (Barkovska, Šteimanis 2005: 96)

Tika uzcelti dažādi uzņēmumi, lielākie no tiem - autoremonta rūpnīca, mēbeļu kombināts, Daugavpils lokomotīvreMontu rūpnīca (AS DLRR AKCIJU SABIEDRĪBA DAUGAVPILS LOKOMOTĪVJU REMONTA RŪPNĪCA).

1866. gada tika uzceltas galvenās Dvinskas lokomotīvreMontu darbnīcas. Otrā pasaules kara gados tika izpostītas 87 % no darbnīcas. 1944.gadā strādnieki aktīvi uzsaka remontēt darbnīcas, vienlaikus sakārtojot ražošanu un jau 1944.gada septembrī gatavoja detaļas, lai atjaunotu dzelzceļus, tiltus. Tika nodoti un palaisti ekspluatācijā kalēju darbnīcas, vagonu darbnīcas, mehānikas un citas darbnīcas. Strādnieki vienlaikus piedalījās pilsētas un dzelzceļu tilta atjaunošanā cauri Daugavas upei. 1949. gada janvārī rūpnīcā bija jau vairāk par tūkstoš strādnieku. 1945.gada 28.aprīlī Dvinskas lokomotīvreMontu darbnīcas tika pārdēvētas par , Daugavpils lokomotīvreMontu rūpnīcu.

Vairākus gadus jaunas darba vietas deva 1944. gada oktobrī uzceltais, Daugavpils lokomotīvreMontu rūpnīcas medpunkts, kurš 1960. gadā jau aizņēma divstāvu māju. Augot medpunktam, auga arī apkalpojošo personālu un medicīnas darbinieku skaits.(Якуб 1998: 196)

Oficiālajā statistikas dokumentā „Числиность рабочих по полу и возрасту на 1 января 1945 года” ir minēti 872. cilvēki, no tiem 367. vīrieši un 505. sievietes. Pēc šī dokumenta ir redzams, ka strādnieku vidū pirmajos pēckara gados dominēja sievietes. (DZVA, 41. f. 1. aps., 12.,97., 83. l. 6-29 lp.) No 1948. gada, avīzē „Латгальская правда” sāka parādīties sludinājumi par to, ka nepieciešami strādnieki. Vairākās avīzēs sludinājumi atkārtojās, tas viss liecina par to, ka Daugavpilī pietrūka kvalificētu speciālistu. Visbiežāk sludinājumos tiek pieminēti gramatvedis, tas bija vajadzīgs vairākiem uzņēmumiem, un ļoti bieži vairākos avīzes numeros viens un tas pats sludinājums atkārtojās. Retāk sludinājumos parādās ka ir vajadzīgi nekvalificēti strādnieki. Tapat bija vajadzīgi:

- Автогараж Даугавпилского мясомолпрома. Bija vajadzīgi šoferi un atslēdznieki.
- Даугавпилс pievadķēžu rūpnīca. Bija vajadzīgi inženieri, metālapstrādes tehniķi, atslēdznieki, virpotāji.
- Автотранспортная контора N3. Bija vajadzīgi atslēdznieki, elektriķi un nekvalificēti strādnieki (vīrieši).
- Даугавпилский трест Маслопром. Bija vajadzīgs grāmatvedis, kuram vajadzētu braukt uz rūpnīcām.
- Даугавпилс slimnīca. Bija vajadzīgs ārsts.
- Даугавпилская овощная школа. Bija vajadzīgs grāmatvedis.
- Даугавпилс psihoneiroloģiskā slimnīca. Bija vajadzīgs grāmatvedis.
- Даугавпилский отдел кинофикации. Bija vajadzīgs grāmatvedis.

- Облторг отдел. Bija vajadzīgs grāmatvedis un ekonomists.
- Лесозавод Горстройтрест. Bija vajadzīgi cilvēki malkas sagatavošanai.
- Daugavpils dramteātris. Bija vajadzīgs galdnieks.
- Даугавпилский горпромкамбинат. Bija vajadzīgi galdnieki, atslēdznieki, virpotāji, radiotehniķi, strādnieki palīgozarēs (sievietes un vīrieši).
- Даугавпилский райпромкамбинат. Bija vajadzīgs mehāniķis.
- Калкунский кирпичный завод. Bija vajadzīgi elektromontieri.
- Артель Гривский ремесленник. Bija vajadzīgs šoferis.

(DZVA, 229. f., 1. aps., 135., 133.,132.,128.,136.,137. l. lp) Izņemot informāciju par darba iespējām, no avīzes var smelties arī informāciju par darba kvalitāti un darba apstākļiem.

Ja apskatīt fotogrāfijas, kuras ir ievietotas avīzē, var rasties uzskats par ļoti labiem darba apstākļiem. Paskatoties uz cilvēkiem, kuri nofotografēti, mēs redzam nevis darbiniekus, kuri strādā rūpnīcās, bet cilvēkus, kuri pozē fotogrāfam. Cilvēki ir tīri, akurāti apģērbti, sievietēm ir sataisītas frizūras. Fotogrāfijas iet runa par ikdienas izpildes normas pārsniegšanu katru dienu. Ir grūti noticēt, ka cilvēks var pārsniegt normu katru dienu, ja, protams, dienas izpildes norma varētu būt pārsniegta uz tādiem procentiem, bet šaubas izraisa tieši vārds „katru dienu”. Līdzīgas šaubas ar normas izpildi rada arī fotogrāfijas par divām vai pusotras normu vienā maiņā. Ja rūpnīcas darbinieks arī varētu pārsniegt normu, tad strādnieks, kurš strādā ceļu būvē to diez vai varētu, jo tāds darbs prasa lielāku fizisku piepūli. Visas šīs fotogrāfijas arī kalpo par labu propagandas līdzekli, lai motivētu darbiniekus. Avīzē ir ieliktas pašu labāko darbinieku fotogrāfijas. Pārējiem strādniekiem tas ir laba motivācija kļūt par vēl labākiem strādniekiem, jo citi taču var. Arī tas motivē cilvēkus uz labāku darbu, lai arī nokļūtu labāko skaitā un kā piemēru ieraudzīt savu fotogrāfiju avīzes lapās.

Atgriežoties pie darba vietām, grāmatās varam atrast informāciju par darba vietu izveidi.

1949. gadā Daugavpilī sāka celt pirmo lielo metāla apstrādes uzņēmumu „Elektroinstruments”. Arī no Iževskas uz Daugavpili pārcēla rūpnīcu „Motovelocepj”. Apavu un ādas rūpniecība auga lēni. Turklāt apavu kvalitāte bija zema un tos varēja pārdot tikai tajos Krievijas apvidos, kur vispār nebija iespējas apavus nopirkt. (Barkovska, Šteimanis 2005: 96)

1950. gadā Daugavpilī darbu sāka konservu ražošanas uzņēmums. Tas ražoja galvenokārt sakņu un augļu konservus. (Barkovska, Šteimanis 2005: 98)

No 1950. gada Daugavpilī sāka attīstīties dažādas rūpniecības nozares:

- Metālapstrādes
- Pārtikas
- Tekstila un apģērba

➤ Kokapstrādāšanas

➤ Ādas un apavu

(Barkovska, Šteimanis 2005: 96)

1950. gados Daugavpilī bija 6 rūpnīcas. Lielākā no tām bija Daugavpils lokomotīvremonu rūpnīca. Tā tas bija līdz 1960. gadu otrai pusei, kad Daugavpilī tika uzcelta ķīmiskas šķiedras rūpnīca, kur uzreiz darbu ieguva 5451 cilvēki.

Oficiālas statistikas datus var atrast informāciju par rūpnīcām un strādājošiem tur cilvēkiem uz 1950. gadu.

Strādājošo skaits rūpnīcās					
1950					
N	Uzņēmums	Strādnieki	Inženieri un tehniķi	Kalpotāji	Kopumā
1	Motovelokēdes	174	45	18	237
2	Elektroinstruments	64	17	12	93
3	Daugavpils lokomotīvremonu rūpnīca	1373	163	61	1561
4	Apģērbu šūšanas firma Latvija filiāle	79	5	5	89
5	Apavu kombināts „Daugava”	168	10	3	181
6	Gaļas kombināts	37	10	7	54

Pēc oficiālās statistikas datiem Daugavpilī 1950. 210 vietas, kur varēja iegūt darbu. Tas bija:

Rūpnīcas un ar tām saistītie uzņēmumi. To bija 29. 1950. gadā tur strādāja 5335 cilvēki.

Viesnīcas un viesu nami. To bija 3. 1950. gadā tur strādāja 31 cilvēks.

Pirtis. To bija 3. 1950. gadā tur strādāja 48 cilvēki.

Veļasmazgātavas. Tās bija 4. 1950. gadā tur strādāja 11 cilvēki.

Frizētavas. Tās bija 5. 1950. gadā tur strādāja 58 cilvēki.

Pilsētas komunikācijas. To bija 17. 1950. gadā tur strādāja 112 cilvēki.

Uzņēmumi saistīti ar transportu. To bija 16. 1950. gadā tur strādāja 2527 cilvēki.

Celtniecība un ar to saistīti uzņēmumi. To bija 6. 1950. gadā tur strādāja 935 cilvēki.

Uzņēmumi saistīti ar izglītību (skolas, augstskolas, profesionālās skolas). To bija 27. 1950. gadā tur strādāja 521 cilvēki.

Bērnu dārzi. To bija 6. 1950. gadā tur strādāja 95 cilvēki.
Bērnu nams. Bija 1. 1950. gadā tur strādāja 17 cilvēki
Iestādes saistītas ar medicīnu. To bija 30. 1950. gadā tur strādāja 503 cilvēki
Organizācijas saistītas ar kultūru. To bija 15. 1950. gadā tur strādāja 64 cilvēki.
Valdības iestādes un arodbiedrības. To bija 25. 1950. gadā tur strādāja 539 cilvēki.
Kooperatīvi. To bija 6. 1950. gadā tur strādāja 884 cilvēki.
Avīzes un tipogrāfijas. To bija 3. 1950. gadā tur strādāja 101 cilvēks.
Veikali, kafejnīcas, ēdnīcas un restorāni. To bija 8. 1950. gadā tur strādāja 838 cilvēki.
Bankas. Tās bija 4. Par 1950. gadu nekādas informācijas nav
Tiesas iestādes. Tās bija 8. Par 1950. gadu nekādas informācijas nav,
Kopumā 1950. gadā pēc oficiālas statistikas datiem, strādāja 12619 cilvēki.
(DZVA, 229. f., 1. aps., 135., 133.,132.,128.,136.,137. l., 42-46;74-78 lp.)

Aplūkojot oficiālās statistikas datus, avīzes un grāmatas par interesējošo mūs periodu, tika secināts kāda bija situācija Daugavpilī pēckara laikā un kādas bija nodarbinātības iespējas. Daugavpils bija viena no izpostītākajām Latvijas pilsētām, kur diezgan ātri sākās pilsētas atjaunošana. Tika atjaunoti pilsētas komunikācijas tīkli, tika celtas ne tikai dzīvojamās mājas, bet arī jaunas rūpnīcas, tās arī tika ievestas un tika veidoti jauni uzņēmumi. Arī bija daudzas valsts iestādes, kā arī iestādes saistītas ar medicīnu, kultūru, ar tirdzniecību, ar presi, kur cilvēki varēja iegūt darbu. Ātri attīstošā pilsētā darba vietu tiešām netrūka, pēc kāda laika pat sāka pietrūkt kvalificētu strādnieku uz to norāda vairākos avīzes numuros liels daudzums atkārtotie sludinājumi par to, kādi strādnieki ir nepieciešami. Ja apskatīt avīzes, tad rodas priekšstats par ļoti labiem darba apstākļiem, bet ja apskatīt fotogrāfiju komentārus, rodas priekšstats, kā tie ir tikai propagandas līdzeklis, lai padarītu darbinieku darbu ātrāku un kvalitatīvāku.

Avoti un literatūra

Daugavpils Zonālā Valsts arhīva dokumenti

1. DZVA, 41. f. 1. aps., 12.,97., 83. l.
2. DZVA, 229. f., 1. aps., 135., 133.,132.,128.,136.,137. l.

Zinātniskā literatūra

1. Barkovska G., Šteimanis J. *Daugavpils vēstures lappuses*. Latgales kultūras centra izdevniecība. Rēzekne 2005. 260 lpp.
2. Bleiere D. *Latvijas vēsture 20. gadsimts*. Jumava 2005. 479 lpp.
3. Ķēniņš J. *Latvijas vēsture 20. gadsimts 2. daļa*. Zvaigzne ABC 1998. 187 lpp.
4. 3. Якуб *Дaugавпилс в прошлом*. А.К.А. 1998. 299 с.
6. *Права человека в СССР*. Atrodas: <http://www.contrtv.ru/>